

В.В. Матюха, М.Т. Мовчан

Методика визначення розміру рентної плати
за надрокористування у гірничовидобувній промисловості

У статті розглянуто питання гірничої ренти та запропонований метод визначення її кількісної оцінки, яка залежить від економічних параметрів, часткової участі держави та надрокористувача.

У практиці суб'єктів господарювання дія всіх факторів нерозривно взаємозв'язана. Тому пропонується їх сукупний вплив на додатковий прибуток виразити єдиним вартісним показником – рентною оцінкою, що являє собою різницю між ринковою ціною ($\mathit{Цpt}$) та повними витратами виробника (Zit), що включають необхідний для відтворення прибуток:

$$\mathit{Pit} = \mathit{Цpt} - \mathit{Zit}, \quad (1)$$

де t – проміжок часу від видобутку корисної копалини до реалізації товарної продукції;

i – гірничовидобувне підприємство.

$$\mathit{Zit} = C + \mathit{Пn}, \quad (2)$$

де C – собівартість;

$\mathit{Пn}$ – нормальний прибуток.

Рентна оцінка в розрахунку на весь обсяг реалізованої товарної продукції, що розглядається на даному проміжку часу, визначає сумарний додатковий прибуток (понад нормальний, що врахований у повних витратах) гірничовидобувного підприємства.

Більшість вітчизняних фахівців відзначає той факт, що від виробничо-економічної діяльності видобувних підприємств значна частка прибутку залишається у них, а не у держави – власника надр.

Зрозуміло, що при здійсненні видобувними підприємствами розробки надр необхідно здійснити, з точки зору державних інтересів, перерозподіл надприбутку (ренти) між надрокористувачами як власниками фінансового та матеріального капіталу та державою –

Матюха Володимир Вікторович, кандидат технічних наук, провідний науковий співробітник Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, м. Київ; *Мовчан Микола Тимофійович*, гірничий інженер, провідний економіст Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України, м. Київ.

власником природного ресурсу.

Вирішення рентного питання, в тому числі і для сфери надрокористування, зводиться до трьох основних питань:

- скільки треба вилучати у вигляді рентних платежів;
- в якому вигляді вводити рентні платежі;
- як поділити рентні платежі.

Відомо, що основними видами платежів за користування надрами у світовій видобувній промисловості є бонуси, ренталс (рента, орендна плата) та роялті.

Бонуси – це разові платежі, які нараховуються шляхом переговорів і угод щодо кожного родовища під час ліцензування або проектування видобувних робіт. Розміри бонусів визначаються за результатами конкурсів та тендерів і сплачуються переможцем тендера.

Ренталс – вид платежу, що залежить від наявності видобутку або прибутковості виробництва, який дає державі можливість отримувати його систематично з моменту укладання угоди. Цей вид платежу визначається ліцензійною угодою щодо кожного родовища чи групи родовищ з близькими гірничо-геологічними та техніко-економічними показниками. Розмір орендної плати справляється, як правило, як за всю територію розробки родовищ, так і за одиницю його площі.

Роялті – вид платежу, який розраховується як процент від валового доходу надрокористувача і є економічно обгрунтованим державним мінімумом доходів від експлуатації родовища. Ця фіксована частка від вартості виробленої продукції забирається державою як власником природних ресурсів за право видобутку запасів надр.

На сьогодні в Україні питання рентних платежів у сфері надрокористування зводиться до щорічного встановлення базових нормативів плати, що вводяться в дію Законом України "Про Державний бюджет України".

Фахівці відзначають, що існуюча система платежів за користування надрами в Україні є непридатною з таких причин:

- з одного боку, наносить великі збитки бюджетам усіх рівнів, оскільки не враховує ринкової вартості мінеральної сировини та гірничо-геологічних умов розробки родовищ;
- з іншого боку, не стимулює надрокористувача до більш раціонального використання надр (до зменшення втрат мінеральної сировини при видобутку).

На нашу думку, єдиним виходом із ситуації, що склалася з рентними платежами за використання надр, є розроблення на науковій основі з урахуванням економічних та державних інтересів нового методичного підходу, що має чітко встановлювати та розмежовувати розмір прибутку держави (рента плата) та надрокористувача від розробки родовищ.

Метою цієї роботи є розроблення методики визначення розмірів часток прибутку держави (рентна плата) з урахуванням ринкової вартості мінеральних ресурсів та гірничо-геологічних умов видобутку корисних копалин.

Мабуть, одним із перших методичних підходів, що чітко визначає та розмежує надприбуток від розробки родовищ між державою та надкористувачем і враховує всі економічні параметри при видобутку корисних копалин, є робота [1].

Справедливим пропонується такий щорічний розподіл прибутку від економіко-виробничої діяльності видобувних підприємств у сфері надкористування:

$$P_{it} = \Pi_{td} + \Pi_{tn}, \quad (3)$$

де Π_{td} – частка прибутку (рентна плата) власника мінерального ресурсу – держави;

Π_{tn} – частка рентного прибутку надкористувача (видобувного підприємства).

$$\Pi_{td} = M * P_{it}; \quad (4)$$

$$M = B / (B + K), \quad (5)$$

де M – коефіцієнт часткової участі держави;

$$\Pi_{tn} = I * P_{it}, \quad (6)$$

$$I = K / (B + K), \quad (7)$$

де I – коефіцієнт часткової участі надкористувача;

K – сукупні капіталовкладення надкористувача на момент здійснення розрахунку;

B – загальна вартість ресурсу корисної копалини, що видобувається.

Для кожного року розробки родовища або ділянки надр економічний параметр "В" може бути розрахований, наприклад, за методикою [2]:

$$B = \sum_{t=1}^T \frac{(D_t - B_t) - \Pi_t}{(1 + E)^t} - \sum_{t=1}^T \frac{K_t}{(1 + E)^t}, \quad (8)$$

де E – норма дисконту, що встановлюється на рівні облікової ставки Національного банку України;

D_t – річний дохід від реалізації товарної продукції в t -му році;

B_t – експлуатаційні витрати в t -му році, за винятком амортизаційних відрахувань;

Π_t – розмір податків та платежів в t -му році;

K_t – капітальні вкладення у промислове будівництво в t -му році;

T – строк використання родовища.

Підставивши значення формул (5) в (4) та (7) в (6) та з урахуванням виразу (8), формулу (3) можна подати в такому вигляді:

$$P_t = [B / (B + K) * P_t] + [K / (B + K) * P_t]. \quad (9)$$

Вираз (9) дає можливість чітко визначити норму прибутку надкористувача та прибуток держави (рентна плата) від розроблення родовища або ділянки надр.

Висновок

Ця методика дозволяє розмежувати надприбуток між державою як власником надр

Розділ 4 Макроекономічні механізми

та надрокористувачем і визначати розмір кожного з них. При цьому розподіл його здійснюється залежно від економічних параметрів господарської діяльності та від часткової участі держави та надрокористувача при розробленні родовища або ділянки надр.

1. *Матюха В. В.* Гірнична рента та методика її оцінки / В. В. Матюха // Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах : міжнар. наук.-практ. конф., 17 трав. 2007 р. : матеріали. — К. : РВПС України, 2007. — Ч. 2. — С. 44—49.
2. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1117 «Про затвердження методики визначення вартості запасів корисних копалин родовища або ділянки надр, що надаються у користування» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.

Отримано 29.01.2008 р.

В.В. Матюха, Н.Т. Мовчан

Методика определения размера рентной платы

за недропользование в горнодобывающей промышленности

В статье рассмотрен вопрос о горной ренте и предложен метод определения ее количественной оценки, зависящей от экономических параметров, долевого участия государства и недропользователя.